

УДК 378.147.091.31 – 059.2+378.091.33 – 027.22+378.015.31]:61 – 051

Маріанна Пайкуш, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри біофізики
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕГРАТИВНОГО НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ

У статті обґрунтовано підготовку майбутнього лікаря на основі використання технологій інтегративного навчання. Показано, що фундаментом для визначення стратегії профілактики, діагностики та лікування є інтеграція природничих і фахових знань. Доведено, що для реалізації інтегративного навчання необхідне використання сучасних інтерактивних методів. Вивчення кожного з розділів природничих наук має завершуватися отриманням професійних знань і вмінь. Показано, що інтегративне навчання створює цілісну систему наукових знань, яким характерний високий рівень усвідомлення, гнучкості та міцності.

Ключові слова: майбутній лікар, природничонаукові дисципліни, інтегративне навчання, інтерактивні методи, професійні знання.

Літ. 8.

Марианна Пайкуш, кандидат педагогических наук, доцент кафедры биофизики
Львовского национального медицинского университета имени Данила Галицкого

ТЕХНОЛОГИИ ИНТЕГРАТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ ПРИ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩЕГО ВРАЧА

В статье обосновано подготовку будущего врача на основе использования технологий интегративного обучения. Показано, что фундаментом для определения стратегии профилактики, диагностики и лечения является интеграция естественных и профессиональных знаний. Доказано, что для реализации интегративного обучения необходимо использование современных интерактивных методов. Изучение каждого из разделов естественных наук должно завершаться приобретением профессиональных знаний и умений. Показано, что интегративное обучение создает целостную систему научных знаний, которым характерен высокий уровень осознания, гибкости и прочности.

Ключевые слова: будущий врач, естественнонаучные дисциплины, интегративное обучение, интерактивные методы, профессиональные знания.

Marianna Paykush, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Biophysics Department
Danylo Halytskyi Lviv National Medical University

TECHNOLOGIES OF INTEGRATIVE EDUCATION IN PREPARATION OF THE FUTURE DOCTOR

This article investigates, that the preparation of the future doctor in accordance with international standards should be carried out by introducing integrated educational technologies into the system of higher medical education. The study of doctor's practical activities had shown that the basis of the realization of medical education is the system of natural sciences cognition, as basic knowledgeable for strategy of prevention, diagnosis and treatment of the patient.

The courses of natural sciences during the last decades have not undergone significant changes. However, the information concerning the traditional and new diseases has changed dramatically, they became scientifically substantiated for their etiological reasons, the new diagnostic tools, methods and treatment were found. Besides, the objects of study medicine was not only the human body as an integral system, but also physical, chemical processes and psychological factors, that are affecting human health and explaining the physiological basis of normal functioning in organism or its pathology. This has led to changes in the content of individual disciplines and methods of teaching.

The basic medical education should be sufficiently universal and must have the necessary depth and ensure successful knowledge of the main methods and forms of medical activity. The implementation of integrated training in the reform protocols of medical education lead to the application of modern innovative forms in presentation theoretical materials. Studying each of the sections in the natural sciences, students must be completed by obtaining the practically meaningful professionally oriented knowledge and skills. In the process of educational learning, an integrated system of scientific knowledge is created, which is characterized by a high level of awareness, flexibility and durability.

Among the methods of integrative training for future physicians, the using of information technologies,

case- study methods, brainstorming-group studies, as the most effective for training specialists. The forms of integrative processes involve the formation of holistic representations of true reality in different types of activities. They are relate to combining in one theme of various disciplinary images in one object, that disclosure of the content of general scientific and interdisciplinary concepts.

Keywords: a future doctor, natural sciences, an integrative education, interactive methods, professional knowledge.

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток сучасної медицини, медичних технологій, апаратури і науково-технічної бази системи охорони здоров'я, посилення інтеграційних процесів у Європі й інтенсифікація міжнародної співпраці у сфері вищої медичної освіти висунули нові вимоги до підготовки майбутнього лікаря. Зокрема, суттєвих змін зазнала його професійно-практична складова підготовки через зміну впливу на неї природничонаукових дисциплін.

Сучасний зміст підготовки майбутнього лікаря має забезпечити досягнення кінцевої мети фахового навчання на основі освітньо-кваліфікаційних характеристик Стандарту вищої медичної освіти України з урахуванням міжнародних програм ВООЗ. Згідно цього Стандарту базова медична освіта має бути достатньо універсальною, мати необхідну глибину й забезпечити успішне опанування основними методами і формами лікарської діяльності з проблем профілактики, діагностики, лікування та медичної реабілітації [5].

Сучасний лікар має вміти не лише встановлювати причинно-наслідкові зв'язки захворювання і за симптомами та зібраним анамнезом у хворого визначати діагноз, проводити лікування за прийнятими протоколами, створеними на основі доказової медицини, а й враховувати багатофакторність розвитку процесів в організмі пацієнта. "Для цього потрібні інші критерії оцінки фактів і подій, інший шлях формування професійного мислення, інший стиль життя. І тут виникає ніша для педагогіки в медицині" [4, 80].

Діюча зараз в Україні система підготовки лікарів ускладнюється існуючими **суперечностями між**: наявним соціальним замовленням суспільства на фахівців з охорони здоров'я та змістом їхньої освіти в медичних університетах; посиленням ролі природничонаукових дисциплін при підготовці лікаря й зменшенням мотивації студентів до них; зростаючим впливом інтеграційних процесів у медицині й недостатнім рівнем інтеграції природничонаукових і професійно-практичних дисциплін.

Вивчення досвіду практичної діяльності лікарів дозволяє зробити висновок, що фундаментом для реалізації медичної освіти є система

природничонаукового знання, як когнітивна основа визначення стратегії профілактики, діагностики та лікування хворого. Водночас, провідним критерієм ефективності навчального процесу в медичному ВНЗ є засвоєння студентом фундаментальних природничонаукових знань і застосування їх у вивченні фахових дисциплін, зорієнтованих на подальшу самоосвіту та формування навичок професійно-практичної діяльності.

За такого підходу сформується нова модель фахівця, здатного самостійно орієнтуватися в клінічних ситуаціях, бачити шляхи їх раціонального вирішення, потребує постійно підвищувати свій професійний рівень, навчаючись упродовж усього життя. Для створення цієї моделі підготовка майбутнього лікаря має здійснюватися шляхом упровадження в систему вищої медичної освіти технологій інтегративного навчання.

Аналіз основних досліджень. Проблема професійної підготовки лікарів, окремі її теоретичні і практичні аспекти були предметом наукового дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців. Фундаментальні питання фахової підготовки майбутніх лікарів, оцінювання їх професійної компетентності висвітлюються у дослідженнях І. Булах, Я. Болюбаша, О. Волосовця, Ю. Вороненка, М. Мруги та ін.; ґрунтовне дослідження інтеграційних процесів в освіті провела І. Козловська; проблеми інтегративного навчання були предметом досліджень М. Бойченко, В. Вернадського, Н. Дем'яненко, З. Донець, О. Любарської, О. Олексюка, Л. Рапацької та ін.; теорії інтегративного навчання присвятила свої праці А. Токарева. Доцільно відзначити, що значну увагу цьому питанню приділили зарубіжні вчені, зокрема Н. Беннет, Д. Бріджес, Р. Гейл, П. Хатчингс, М. Хубер та ін.

Проте проблема інтегративного навчання при підготовці майбутнього лікаря в медичних університетах залишилася поза увагою дослідників. Тому **мета статті** полягає в розкритті сутності інтегративного навчання медиків і визначенні його технологій у процесі вивчення природничонаукових і професійно-практичних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Інтегративне навчання будується на основі змісту

різнопредметних комплексів знань із використанням інтегративних форм і методів. Саме в ньому реалізується як зовнішня, так і внутрішня, як змістовна, так і процесуальна сторони інтеграції. Поняття “інтегративне навчання” трактується нами як поетапне вінтегрування необхідних у конкретних випадках фактів чи методів навчання одного предмета в систему знань іншого. Ступінь інтегрованості процесу навчання визначається загальними цілями як дидактичними, так і конкретного профілю професійного навчального закладу [3].

Вивчаючи проблему підготовки лікаря, ми встановили що інтеграція слугує тим необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого у студентів створюється цілісна картину світу. Вона сприяє реалізації особистісно зорієнтованого підходу до навчання, оскільки студент сам змушений вибирати необхідні фундаментальні знання з різних предметів із максимальною орієнтацією на здобуття фахових компетентностей.

Запровадження інтегративного підходу до системи професійної підготовки майбутніх лікарів вимагає активного використання інтерактивних технологій, що сприятиме кращому засвоєнню теоретичного матеріалу з природничих дисциплін, використанню набутих знань і вмінь студентами в умовах інтерактивної взаємодії, що оптимізує практичну підготовку майбутніх лікарів до професійної діяльності. Із застосуванням сучасних інноваційних навчальних технологій центром педагогічного впливу стає студент, який сам активно вибудовує свій навчальний процес.

Теоретичні основи методики інтегративного навчання базуються на таких закономірностях:

- збереження загальноосвітнього компоненту системи знань, навичок та вмінь студентів;
- диференціація змісту, форм і методів навчання має на кожному етапі координуватися з інтеграцією різнопредметних знань, оскільки за своїм походженням, з огляду на природничі науки, практично всі професійні знання є поліпредметними;
- диференціацію змісту навчального матеріалу доцільно проводити інтегративними засобами, зокрема відрізки навчального матеріалу різної складності можуть викладатися шляхом вінтегрування іншопредметних елементів різної складності, залежно від контингенту студентів;
- формування мотиваційної зацікавленості доцільно проводити шляхом вінтегрування в зміст природничих дисциплін відповідного фахового контексту;
- забезпечення цілісності формування наукової

картини світу відбувається шляхом вінтегрування до змісту елементів знань з інших природничонаукових дисциплін з огляду на розвиток мислення та світогляду студентів.

Дослідники теорії інтегративного навчання виокремлюють такі його основні ознаки: міждисциплінарність, узагальненість, системність, загальнонауковість [6]. Таке навчання розвиватиме в майбутніх лікарів уміння будувати послідовні логічні зв'язки під час встановлення діагнозу у пацієнта та сприятиме розвитку навичок перенесення набутого знання у стандартні та неочікувані ситуації (здатність до змін); а також уміння діяти, приймати швидкі, проте виважені рішення в умовах нестандартних ситуацій (невідкладний стан, нестандартний симптом захворювання, нереальні результати обстежень, неможливість діяти згідно встановленого протоколу лікування тощо); здатність зайняти обґрунтовану позицію у невизначених або суперечливих питаннях.

Виходячи із викладеного вище, науковцями були виокремлені основні ознаки *інтегративного знання*. До них відносять уміння задавати істотні запитання щодо складних завдань або проблем; уміння знаходити необхідні джерела знання та інформації і бачити перспективи їх використання; уміння порівнювати явища (знаходячи споріднені та відмінні характеристики) для виявлення їх структури й зв'язків; уміння створювати інтегративну схему та більш цілісного розуміння певного явища або ситуації [7].

Інтегративне навчання майбутніх лікарів вимагає використання різноманітних форм викладання, що має великий вплив на ефективність сприйняття навчального матеріалу. Забезпеченню дієвості системи такої освіти має передувати велика робота викладацького складу кафедр природничих і професійно-практичних дисциплін по впровадженню умов і технологій, які забезпечують підготовку висококваліфікованих фахівців галузі охорони здоров'я.

Курси анатомії, нормальної і патологічної фізіології, біоорганічної хімії, медичної біології та інших природничих дисциплін за останні десятиріччя не зазнали суттєвих змін. Проте сильно змінилися відомості про традиційні та нові захворювання, стали науково обґрунтованішими причини їх виникнення, створено нові прилади для діагностики, методики та засоби для лікування. Крім того, об'єктом вивчення в медицині стали не тільки організм людини як цілісна система, але і фізико-хімічні процеси та психологічні фактори, що впливають на здоров'я людини і пояснюють фізіологічні основи

нормального функціонування організму або його патології. Це стає причиною того, що мусить зазнати змін і зміст окремих дисциплін, і методика їх викладання.

Реалізація інтегративного навчання в рамках медичної освіти зумовлює застосування сучасних інноваційних форм викладу теоретичного матеріалу. З цією метою доцільно включати в лекційний курс новітні досягнення біохімічної, біофізичної, біологічної наук, практикувати читання кількох проблемних лекцій з найактуальніших питань сучасних природничих наук і практичної медицини, зокрема проблем використання нанотехнологій у діагностиці та лікуванні. Це посилить практично-орієнтовану компоненту освіти майбутніх лікарів.

Вивчення кожного з розділів природничих наук студентами має завершуватися отриманням практично значущих фахово орієнтованих знань і вмінь. Система розвитку фахових здібностей має бути побудована у вищому медичному навчальному закладі таким чином, щоб засвоївши певні знання, студент, при розв'язанні проблемних ситуацій, зміг використати попередній досвід для нового осмислення, нового бачення конкретної задачі, таким чином розвиваючи в собі певні пошуково-творчі здібності. При цьому дуже важливо навчити студента вчитися самостійно, орієнтувати його на активний пошук знань, вироблення професійних навичок.

Оптимальне поєднання предметного та інтегративного навчання виявить ефективні шляхи формування загального розвитку та професійного рівня майбутнього лікаря. При цьому конкретизується мета інтегративного навчання, його організаційна структура, зміст, структура навчально-виховного процесу, місце в сучасній дидактичній системі, а також його дидактичне забезпечення (підручники, посібники тощо). Формується система природничонаукових та фахових знань, тобто базовий компонент професійних знань, необхідних для їх розвитку. Інтеграція методів, прийомів та форм навчання забезпечує процесуальний аспект інтегративного підходу.

У своїх дослідженнях О. Білик пропонує систему педагогічних умов інтеграції методів навчання у вищій технічній школі, що може бути застосована і у вищих навчальних закладах медичного профілю [1]:

I. *Інтегративний характер взаємозв'язку методів і цілей навчання*, що передбачає принципову однаковість методів навчання та нескінченність їх поєднання в залежності від

безлічі обставин і умов процесу навчання (цілей, змісту, замовлення суспільства фахівців певного рівня підготовки тощо). Інтегративний характер взаємозв'язку методів навчання і змісту фахових дисциплін визначається структурою останніх. Вибір методів залежить від логічної структури змісту навчального матеріалу: який зміст – такий і метод.

II. *Інтеграція методів навчання розглядається як триєдиний процес*, що поєднує методи навчання (викладача), учіння (студента) та їх орієнтацію на методи майбутньої професійної діяльності.

III. *Формування “банку” методів навчання та критеріїв їх вибору*. Необхідність його створення пояснюється запитами практики: відсутність систематизованого зібрання методів навчання та ще й поділеного за видами діяльності суб'єктів процесу навчання, не дозволяє в повній мірі використовувати на будь-якому занятті всі групи методів.

IV. *Вимоги до інтеграції методів навчання в контексті закономірностей та принципів навчання фахових дисциплін*. Поняття “метод навчання” вже на рівні дефініції містить у собі передумови інтеграції, оскільки він органічно поєднує: дію з одного боку – навчальну роботу викладача (навчання); дію з іншого боку – навчально-пізнавальну діяльність студентів (учіння); взаємодію сторін – викладача та студента (їх спільну діяльність); єдність зовнішнього та внутрішнього у методі навчання; єдність об'єктивної та суб'єктивної сторони методу навчання. Виступаючи як інтегруючий чинник, методи навчання мають, насамперед, бути спрямовані на те, щоб допомогти студентові при перенесенні знань і вмінь із однієї галузі в іншу.

V. *Урахування структури методу навчання та використання його компонент як елементів інтеграції і побудови інтеграційних алгоритмів*. У дидактичній структурі кожного методу розрізняють низку загальних компонентів (прийомів, дій, операцій), що в кожній конкретній педагогічній ситуації потребують відповідного поєднання і певної послідовності застосування. Ці компоненти неоднаково актуальні для всіх методів навчання. Залежно від функції методу одні компоненти займають у ньому провідне місце, інші – другорядне або допоміжне, а окремі й зовсім випадають. Структурно метод навчання розглядають як інтеграцію прийомів, а компоненти методу виділяються такі: змістовий (зв'язок зі змістом навчального матеріалу); емоційний (вплив на чуттєву сферу студента); мотиваційний (використання саме цього методу

чи інтегрованої сукупності прийомів); креативний (спрямування на творчу діяльність студента); діяльнісний (сукупність дій та операцій прийомів, які складають метод).

У процесі інтегративного навчання створюється цілісна система наукових знань, яким характерний високий рівень усвідомлення, гнучкості та міцності. Взаємозв'язок переважної частини природничих наук із спеціальними медичними науками, що вивчатимуться студентами на старших курсах, може бути визначений як окремий дидактичний принцип, реалізація якого в навчанні має становити собою певну систему. Однією із ланок цієї системи має стати *самостійне здобування* студентами визначеного програмою кола питань із відповідних теоретичних дисциплін. Без їх засвоєння втрачається цілісність фахових знань і відсутність професійного мислення.

Разом із тим інтегративне навчання в медичному університеті формує у студента вміння будувати прості зв'язки між різними ідеями та досвідом, здатність поєднувати та переносити навчальний досвід у нові, складні ситуації, що виникають у контексті навчання і за його межами [8].

В усіх формах і методах викладання інтегративних дисциплін тією чи іншою мірою мають бути представлені реальні особливості медичного фаху, що значно зменшує проблему мотиваційного забезпечення учіння. Така навчальна діяльність набуває для студента особистісного сенсу, оскільки в ній присутні елементи майбутньої професії, створюються реальні можливості для переходу від пізнавальної мотивації до професійної. Отже, поняття "професійний контекст" є смислоутворювальною категорією, що забезпечує особистісне включення студентів у процес пізнання і професійного становлення [2]. Основне мотиваційне навантаження при цьому виконує професійний мотив – прагнення підготуватися до ефективного виконання майбутньої професійної діяльності.

На нашу думку, використання сучасних технологій інтегративного навчання при підготовці майбутнього лікаря сприятиме підвищенню мотивації студентів до майбутнього професійного розвитку. Різноманітність у підходах до навчального процесу студентів визначає професійну компетентність майбутніх фахівців. А це означає ґрунтовне засвоєння фундаментальних природничих наук, перенесення цих знань для розуміння процесів професійного спрямування, прагнення до подальшої самоосвіти, розвиток професійного мислення, вміння прогнозувати ситуації, відстоювання власних позицій,

компетентний підхід до нестандартних клінічних ситуацій тощо.

Сучасні технології інтегративного навчання дозволяють використовувати в освітньому процесі не лише традиційні методи викладання, але й комп'ютерне моделювання реальних клінічних випадків (комп'ютерна томографія в діагностиці новоутворень нирок, тромбоемболія легеневої артерії, малоінвазивні втручання в урології) і складних біохімічних чи біофізичних процесів (тканинний і внутрішньосудинний метаболізм ліпопротеїнів; обмін жовчних пігментів у нормі і при жовтяницях; роль нирок у регуляції кров'яного тиску; молекулярний механізм скорочення і розслаблення м'язів; знешкоджувальна функція печінки; застосування магнітних наночастинок у медицині тощо). Візуалізація складних процесів покращує їх сприйняття, є додатковою мотивацією до навчальної діяльності.

Використання комп'ютерних засобів дозволяє доповнити методичне забезпечення навчального предмета педагогічними програмними засобами (програми-тренажери, кафедральна інтернет-сторінка, інтернет-сторінка викладача в соцмережах тощо). Програмне забезпечення інтегративного навчання виявляється більш рухомим, тому що саме воно, насамперед, реагує на появу нових ідей, методів, досягнень, ознайомлення з якими стає необхідною частиною підготовки майбутнього фахівця.

Інтерактивні інноваційні технології в навчальному процесі – це збільшення швидкості і міцності сприйняття масиву знань, розвиток творчості, навичок проведення логічних узагальнень, оптимальних рішень. Це приносить вищі навчальні результати порівняно з традиційними підходами.

Важливість якісної підготовки майбутнього лікаря потребує комплексного підходу при викладанні природничих і фахових дисциплін, а саме: активізація мотиваційної системи у студентів, на яку можна впливати й індивідуальний підхід до кожного з них; обов'язкове проведення міждисциплінарної інтеграції при розгляді питань кожної теми; акцент викладача на виділенні і фіксуванні головних питань при обробці великого масиву інформації; продуктивне вивчення термінології; розгляд клінічних ситуаційних задач, які збільшують професійне мислення. У формуванні клінічного мислення та світогляду майбутнього лікаря, набутті ним практичних навичок важливу роль відіграє проведення занять професійно-практичного циклу із використанням кейс-методу.

Основна функція даного методу полягає в отриманні студентами навичок вирішення складних нестандартних проблем, які неможливо розв'язати традиційним чи аналітичним способом. Без ґрунтовної природничонаукової освіти використання методу аналізу ситуацій неможливе, оскільки кейс-метод сприяє саме поглибленню та закріпленню знань і вмінь, які були отримані студентами на попередніх заняттях та при вивченні інших предметів, установленню зв'язку теорії та практики, розвиткові навичок аналізу й критичного мислення, формуванню вмінь робити висновки, приймати відповідні рішення.

На практичному занятті одним із найбільш ефективних методів є “мозковий штурм”: перед студентами ставиться проблема, вирішення якої дає змогу висувати декілька версій. Під час обговорення всіх можливих варіантів розв'язання проблеми із загального числа усіх висловлених ідей відбираються найбільш вдалі. Метод дає змогу розвивати уяву, самостійне мислення студента, звільнене від стандартів і стереотипів; уміння формулювати, висловлювати і відстоювати власну думку; уміння працювати в групі і поважати альтернативну позицію.

Таким чином, сутність інтегративної функції освіти при підготовці майбутнього лікаря полягає в тому, що завдяки формі організації навчання цілі, зміст, методи і засоби навчання набувають ознак системності, є доступними для сприйняття як завершена, цілісна одиниця взаємодії педагога і студентів.

Підсумовуючи, зауважимо, що важливого значення набуває використання таких методів навчання і виховання, які дають можливість підвищити ефективність навчання та якість знань, а також формувати необхідні професійні вміння майбутніх фахівців. Особлива роль у сучасних умовах підготовки майбутнього лікаря належить технологіям інтегративного навчання, яке в системі підготовки майбутнього лікаря закладає нові умови діяльності викладачів та студентів, є діючою моделлю активізації інтелектуальної діяльності та розвиваючих прийомів навчання. Форми інтегративних процесів передбачають формування цілісних уявлень про об'єктивну дійсність (фактів, гіпотез, законів, теорій тощо), різних видів діяльності. Вони пов'язані із суміщенням в одних темах різних дисциплінарних образів одного об'єкта, розкриттям змісту загальнонаукових та міждисциплінарних понять.

Здійснене дослідження не в повному обсязі розв'язує проблему інтегративного підходу при підготовці майбутніх лікарів. **До подальших**

розвідок у даному напрямку відносимо перспективи і методики створення системи інтегрованих дисциплін у вищому медичному навчальному закладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білик О. С. Педагогічні умови інтеграції методів навчання фахових дисциплін майбутніх будівельників у вищих технічних навчальних закладах / О. С. Білик // *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Випуск 17 / редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ; Вінниця: Планер, 2008. – С. 225–231.*

2. Клачко В. М. Психолого-педагогічні умови формування мотивації навчальної діяльності / В. М. Клачко // *Науково-теоретичні і методичні засади конструювання змісту професійної освіти: зб. наук. пр. – Вінниця: ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського, 1998. – С. 44–49, С. 45.*

3. Козловська І., Пайкуш М. Методика інтегративного навчання фізики у професійній школі: Навчально-методичний посібник. – Дрогобич: Коло, 2002. – 128 с.

4. Косарев І.І., Попков А.В. Педагогические аспекты высшего медицинского образования. – М.: ФГУП Экспериментальная типография. 2003. – 274 с.

5. *Складові галузевих стандартів вищої освіти напрямку підготовки “Медицина” затверджена Міністром охорони здоров'я України. – Київ, 2002. – 369 с.*

6. *Теоретико-методологічні засади інтеграції змісту гуманітарної освіти у вищих навчальних закладах негуманітарного профілю: монографія / Г.В. Онкович, М.І. Бойченко, Н.М. Дем'яненко, З.Ф. Донець, В.Я. Карачун, В.І. Кобченко, П.П. Куляс, Г.В. Лесик, О.М. Олексюк та ін.]; за заг. ред. Г.В. Онкович. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 336 с.*

7. Huber M. *Integrative Learning: Mapping the Terrain* / M.T. Huber, P. Hutchings. – Washington, DC: Association of American Colleges and Universities, 2004. – 32 p.

8. Klein J. *Integrative Learning and Interdisciplinary Studies* / J.T. Klein // *Peer Review*, 2005. – № 7 (4). – pp. 8–10.

REFERENCES

1. Bilyk, O. S. (2008). *Pedahohichni umovy intehratsii metodiv navchannia fakhovykh dystsyplin maibutnykh budivelnnykiv u vyshchykh tekhnichnykh navchalnykh zakladakh* [Pedagogical conditions of integration of methods of training of professional disciplines of future builders in higher technical educational institutions]. The modern information technologies and innovative methods of education in the training of specialists: the methodology, theory, experience, problems: a collection of scientific works, vol. 17, (Ed.) I. A. Ziazun. Kyiv; Vinnytsia: Planer, pp. 225–231. [in Ukrainian].

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ХУДОЖНЬО-ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

2. Klachko, V. M. (1998). *Psykhologo-pedahohichni umovy formuvannia motyvatsii navchalnoi diialnosti* [Psychological-pedagogical conditions for the formation of the motivation of educational activities]. Thescientific-theoretical and methodical principles of constructing the content of vocational education: a collection of scientific works. Vinnytsia: VDPU im. Mykhaila Kotsiubynskoho, pp. 44–49, p.45. [in Ukrainian].

3. Kozlovskaya, I. & Paikush, M. (2002). *Metodyka intehratyvnoho navchannia fizyky u profesiinii shkoli* [Methodology of integrative teaching of physics in a vocational school]. An educational and methodical manual. Drohobych: Kolo, 128 p. [in Ukrainian].

4. Kosarev, I.I. & Popkov, A.V. (2003). *Pedagogicheskie aspekty vysshhego meditsynskogo obrazovaniya* [Pedagogical aspects of higher medical education]. Moscow: FGUP Eksperimentalnaya tipografiya, 274 p. [Russian].

5. *Skladovi haluzevykh standartiv vyshchoi osvity napriamku pidhotovky "Medytsyna" zatverdzhena*

Ministrom okhorony zdorovia Ukrainy (2002). [Components of the branch standards of higher education for the direction of preparation "Medicine" approved by the Minister of Health of Ukraine]. Kyiv, 369 p. [in Ukrainian].

6. Onkovych, H.V., Boichenko, M.I., Demianenko, N.M., Donets, Z.F., Karachun, V.Ia. & Kobchenko, V.I. et al. (2012). *Teoretyko-metodolohichni zasady intehratsii zmistu humanitarnoi osvity u vyshchykh navchalnykh zakladakh nehumanitarnoho profilii: monohrafiia* [Theoretical and methodological principles of integration of the content of humanitarian education in non-humanitarian higher educational institutions]. (Ed.). H.V. Onkovych. Kyiv: Pedagogichna dumka, 336 p. [in Ukrainian].

7. Huber, M. & Hutchings, P. (2004). *Learning: Mapping the Terrain*. Washington, DC: Association of American Colleges and Universities, 32 p. [in English].

8. Klein, J. (2005). *Integrative Learning and Interdisciplinary Studies*. Peer Review, 7 (4), pp. 8–10. [in English].

Стаття надійшла до редакції 02.11.2017

УДК 373.031.1

Галина Бучківська, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та трудового навчання
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ХУДОЖНЬО-ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розкриті психолого-педагогічні аспекти художньо-трудової діяльності майбутніх учителів початкових класів. Проведена порівняльна характеристика традиційної і творчої освітньої діяльності студентів у галузі народного декоративно-ужиткового мистецтва. Розроблена структурна схема спеціальних здібностей, необхідних для якісного оволодіння студентами народним декоративно-ужитковим мистецтвом у процесі творчої художньо-трудової діяльності.

Ключові слова: народне декоративно-ужиткове мистецтво, художньо-трудова діяльність, творчі здібності, активність й ініціативність, майбутні вчителі початкових класів.

Рис. 1. Табл. 1. Літ. 10.

Галина Бучкивская, кандидат педагогических наук, доцент кафедры изобразительного, декоративно-прикладного искусства и трудового обучения
Хмельницкой гуманитарно-педагогической академии

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТРУДОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

В статье раскрыты психолого-педагогические аспекты художественно-трудова деятельности будущих учителей начальных классов. Проведена сравнительная характеристика традиционной и творческой образовательной деятельности студентов в области народного декоративно-прикладного искусства. Разработана структурная схема специальных способностей, необходимых для качественного овладения студентами народным декоративно-прикладным искусством в процессе творческой художественно-трудова деятельности.

Ключевые слова: народное декоративно-прикладное искусство, художественно-трудова деятельность, творческие способности, активность и инициативность, будущие учителя начальных классов.